Міністерство освіти і науки України
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
Центр українсько-європейського наукового співробітництва

Науково-практична конференція
Захід присвячений пам'яті професора Г. І. Волинки
та 75-річниці від Дня народження, а також приурочений
до 190-річниці Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

V АКАДЕМІЧНІ ЧИТАННЯ ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРА Г.І. ВОЛИНКИ: ФІЛОСОФІЯ, НАУКА ТА ОСВІТА

1 травня 2024 року

Львів – Торунь
Liha-Pres
2024

УДК 082.2:[101+001+37](062.552)
П 96

Склад оргкомітету з проведення науково-практичної конференції:
голова організаційного комітету **– Андрущенко Віктор Петрович,** ректор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, академік НАПН України, член-кореспондент НАН України, доктор філософських наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України;
заступник голови організаційного комітету – **Вернидуб Роман Михайлович**, проректор з навчально-методичної роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;
заступник голови організаційного комітету – **Драпушко Ростислав Григорович**, проректор з науково-педагогічної роботи (адміністративно-господарська діяльність) Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат філософських наук, доцент;
заступник голови організаційного комітету – **Торбін Григорій Мирославович**, проректор з наукової роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор фізико-математичних наук, професор;
заступник голови організаційного комітету – **Русаков Сергій Сергійович**, директор Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат філософських наук, професор;
заступник голови організаційного комітету – **Гончаренко Катерина Сергіївна**, в.о. завідувача кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат філософських наук, доцент;
відповідальний секретар – **Глушко Тетяна Петрівна**, заступник директора з наукової роботи та міжнародних зв'язків Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;
члени організаційного комітету:
Андрущенко Тетяна Іванівна – завідувач кафедри етики та естетики Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;
Вашкевич Віктор Миколайович – завідувач кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;
Розова Тамара Вікторівна – завідувач кафедри філософської антропології, філософії культури та культурології Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

Бондаренко Віктор Дмитрович – завідувач кафедри богослов'я та релігієзнавства Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;
Кравченко Петро Анатолійович – декан факультету історії та географії Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, професор кафедри філософії, доктор філософських наук, професор;
Васильєва Ірина Василівна – завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, доктор філософських наук, професор;
Дротянко Любов Григорівна – завідувач кафедри філософії Національного авіаційного університету, доктор філософських наук, професор;
Віхляєв Михайло Юрійович – директор Центру українсько-європейського наукового співробітництва, доктор юридичних наук, професор;
Василенко Вікторія Станіславівна – заступник директора з навчально-методичної роботи Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, старший викладач кафедри богослов'я та релігієзнавства.

П 96 **V Академічні Читання пам'яті професора Г. І. Волинки: філософія, наука та освіта** : науково-практична конференція (1 травня 2024 року) / за ред. : Андрущенка В. П., Русакова С. С., Гончаренко К. С. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. – 184 с.

ISBN 978-966-397-381-4

У збірнику представлено матеріали науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті професора Г. І. Волинки та 75-річниці від Дня народження, а також приуроченої до 190-річниці Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (1 травня 2024 року).

УДК 082.2:[101+001+37](062.552)

© Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2024
© Центр українсько-європейського наукового співробітництва, 2024
© Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики, 2024
© Українсько-польське наукове видавництво «Liha-Pres», 2024

ISBN 978-966-397-381-4

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-381-4-40

У ПОШУКАХ МИСТЕЦТВА В ХХІ СТОЛІТТІ

Коннов О. Ф.
кандидат філософських наук,
доцент кафедри етики та естетики
Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна

У 2010 році в канадському місті Саквілл стався кумедний та дуже знаковий для сучасної художньої культури інцидент. Лісоруб Рон Фаї займався заготівлею дров. Він звернув увагу на стовбури клена, які лежали в місцевому парку. Коли Фаї спробував забрати їх, до нього підійшов представник влади й запитав, чи має лісоруб дозвіл на демонтаж витвору мистецтва. Виявилося, що Фаї сприйняв як дрова частину скульптурної композиції «Deadwood Sleep» художника Пола Гріффіна [1].

Ситуація дуже показова. Вона ілюструє знакову тенденцію сьогодення: мистецтво зливається з життям (місцями аж до повної неможливості розрізнення). Відвідувач сучасних виставок часто запитує себе: «А де ж, власне, мистецтво? Те, що я бачу зараз – це точно мистецтво? Я дійсно потрапив до картинної галереї?» Яскравим прикладом є київський PinchukArtCentre. Тканини, які рухаються, композиції звичайних, побутових предметів та численні подібні «артефакти» – що це?

Як ідентифікувати витвір мистецтва? Жан-Франсуа Ліотар у роботі «Відповідь на запитання: що таке постмодерн?» повторює думку Тьєррі де Дюва: раніше естетика переймалася природою прекрасного, сьогодні ж вона з'ясовує, що саме робить мистецтво мистецтвом (а літературу – літературою) [3].

Якщо колись й існували задовільні критерії, що дозволяли відрізнити мистецтво від немистецтва, то вони зараз не працюють. Що ж сталося? Мистецтво чомусь почало змішуватися з іншими життєвими практиками. Причому так активно, що постає питання: «Чи існувало мистецтво?» Можливо, просто здавалося якийсь час, що є така форма діяльності – «мистецтво». Нині ж ілюзія випаровується.

Етимологічно слово «мистецтво» походить від латинського ars, яке є еквівалентом грецького techne. Слово «мистецтво» у багатьох європейських мовах походить від латинського найменування, а слово

«техніка» – від грецького. У давнину обидва слова позначали будь-яку майстерність, вміння. Майстерність, вміння тесляра, кухара, хірурга, астролога, живописця тощо. «Мистецтво» було складовою різних видів діяльності. Наприклад, будівельник розумівся на геометрії, інженерній справі, мистецтві скульптури, мозаїки тощо. «Мистецтво» було частиною його необхідних навичок, оскільки належить будувати не лише міцно, але й естетично привабливо.

Таким чином, в античній чи середньовічній культурі не було еквівалента тому, що ми називаємо мистецтвом. Є підстави припустити, що далеко не у всіх культурах уявлення про мистецтво існує й сьогодні. Цвєтан Тодоров у «Понятті літератури» пише, що численні мови досі не мають родового терміна для позначення всіх видів літературної творчості [2]. Якщо в деяких мовах немає чіткого уявлення про літературу – «мистецтво слова», то може й не бути поняття про мистецтво як таке.

Розрізнення «ремесла» та «мистецтва» починається в Європі лише у добу Відродження. Поступово стали вважати, що художник створює гарне, а ремісник – корисне. Твором мистецтва ми просто милуємося без будь-якої утилітарної думки. Отримуємо особливе «естетичне задоволення». А виріб ремесла задовольняє наші утилітарні потреби. Якщо ж на нього ще й приємно дивитися, то він також певною мірою може вважатися витвором мистецтва, «художнім творінням». Непрохідної прірви між мистецтвом і немистецтвом немає, проте вони чітко розпізнаються.

На межі XIX та XX століть зазначене розпізнавання стає проблематичним. Про вмирання мистецтва, кризові процеси у художній творчості писали Г. Гегель, О. Шпенглер, Й. Гейзінга, А. Данто та багато інших. Інцидент з канадським лісорубом, про який йшлося, можна тлумачити саме як симптом вмирання мистецтва. Воно просто загинуло, тому й неможливо зараз розрізнити дрова та скульптуру.

З іншого боку, можна припустити, що мистецтво не вмерло, а повернулося до того способу існування, який мав місце до епохи Відродження. Художність дійсно потенційно вміщується у будь-яких людських практиках. Можна, наприклад, просто стрибнути через калюжу, а можна зробити це витончено. Грація – це частинка мистецтва у нашому стрибку. При цьому міра мистецтва у наших діях буває більшою або меншою. Коли зазначена міра достатньо відчутна, ми називаємо нашу діяльність «художньою». Можна просто стрибати, а можна художньо стрибати на сцені театру опери та балету.

Що ж відбувалося у Європі, починаючи з часів Відродження? Мистецтво, міра якого може бути у всьому, стало поступово сприйматися як щось самостійне. Раніше воно було лише складовою поряд

з іншими складовими, а не чимось автономним. Скульптури, наприклад, не створювали лише для милування. Вони були частиною релігійного культу та виконували ширшу функцію. У певний момент набула поширення думка, що можна робити щось виключно для естетичного задоволення і більше ні для чого. Виникла ілюзія, що є особливий вид діяльності – «художня творчість», «витончене мистецтво». Що така діяльність самодостатня та цінна сама у собі. Зазначена думка розвивалася, поглиблювалася і закріпилася в масовій свідомості. Проте на межі XIX та XX століть мистецтво раптово почало зливатися з життям, зникати. Ілюзія випарувалася.

Можна припустити, це сталося тому, що людська діяльність є принципово цілісною, її елементи не можуть існувати окремо один від одного. Коли якась частина намагається відокремитися, вона рано чи пізно переживає хворобливу кризу і знову зливається з цілим. І саме такий процес ми й спостерігаємо зараз на прикладі мистецтва.

Література:

1. Канадський лісоруб переплутав скульптуру Пола Гріффіна з дровами. *ART UKRAINE*. URL: https://artukraine.com.ua/ukr/n/kanadskiy-lesorub-pereputal-skulpturu-pola-griffina-s-drovami/ (дата звернення 13.04.2024).

2. Тодоров Ц. Поняття літератури та інші есе. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 162 с.

3. Lyotard J.-F. Résponse à la question: Qu'est-ce que le postmoderne? *Critique*. N. 37/419. Paris, 1982. PP. 357–367.